

Редакційна колегія

Головний редактор журналу:

Головко Олег Павлович, кандидат економічних наук, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Члени редакційної колегії журналу:

Білозубенко Володимир Станіславович, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університету митної справи та фінансів.

Бойко Світлана Василівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету харчових технологій.

Графська Орислава Іванівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Гуткевич Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Національного університету харчових технологій.

Дишкантюк Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи і туризму Міжнародного гуманітарного університету.

Жосан Ганна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрного університету.

Киркач Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Ковбас Галина Іванівна, кандидат економічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Корбутяк Аліна Георгіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Котенко Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Центральноукраїнського національного технічного університету

Кузіна Руслана Віліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету.

Мартинюк Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, Міжнародний гуманітарний університет.

Масленніков Євген Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та інновацій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Нямецук Ганна Валеріївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки та публічного управління і адміністрування Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Підгірна Валентина Никифорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Плинокос Дмитро Дмитрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва торгівлі та біржової діяльності Національного університету «Запорізька політехніка».

Прохорчук Світлана Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, проректор з навчально-методичної роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права».

Сокровольська Наталія Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Pawel Czarnecki, Prof., dr hab., Rector of Warsaw Management University (Poland).

№ 51 (2023): Економіка та суспільство

ЕКОНОМІКА

ОЦІНКА ІНДИКАТОРІВ СТАНУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ КРАЇНИ

Анастасія Діденко, Наталія Протопопова
Переглядів статті: 34 | Завантажень PDF: 28

 PDF

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Марина Папченко
Переглядів статті: 19 | Завантажень PDF: 12

 PDF

ГЛОБАЛЬНІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВ

Олена Воропова, Світлана Марущак, Микола Пугачов
Переглядів статті: 20 | Завантажень PDF: 13

 PDF

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ІНВЕСТИЦІЙ У ПРОЕКТИ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Андрій Завербний, Мар'яна Кісь, Юрій Білоус
Переглядів статті: 35 | Завантажень PDF: 11

 PDF

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ, СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Ольга Кравчук, Віра Лебедченко, Руслана Луців
Переглядів статті: 14 | Завантажень PDF: 6

 PDF

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Олена Андренко, Інна Крайвська, Сергій Мордовцев
Переглядів статті: 17 | Завантажень PDF: 9

 PDF

РОЛЬ КУЛЬТУРНИХ, КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: АНАЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Сергій Плуталов

Переглядів статті: 17 | Завантажень PDF: 8

 PDF

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Наталія Сафонік, Владислав Ватащук

Переглядів статті: 12 | Завантажень PDF: 5

 PDF

ПОЗИЦІОНУВАННЯ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГАХ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Олександр Патлатой

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

СКОРОЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОЗРИВІВ: ЗАПУСК КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ

Тетяна Семигіна, Юрій Балашок, Василь Федюк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF (English)

ПРОГНОЗУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТРЕНДІВ КІБЕРАТАК ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ВРАЗЛИВОСТЕЙ В ЕКОНОМІЦІ

Ганна Яровенко, Катерина Солярова

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИБУТТЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Ганна Пчелинська

Переглядів статті: 12 | Завантажень PDF: 4

 PDF

АНАЛІЗ ПЛАТІЖНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ В ОБЛІКУ: СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ, ОЦІНКА

Олена Томчук

Переглядів статті: 13 | Завантажень PDF: 6

 PDF

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК ТА ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИМИ ПОДАТКАМИ

Тетяна Фоміна, Ольга Пугаченко

Переглядів статті: 12 | Завантажень PDF: 7

PDF

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Анастасія Абдуллаєва, Олена Харковенко

Переглядів статті: 19 | Завантажень PDF: 16

PDF

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ EXCEL В АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ВЕЛИКИХ ДАНИХ

Валентин Талах, Тетяна Талах

Переглядів статті: 14 | Завантажень PDF: 9

PDF

ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОСИСТЕМ БІГТЕХ-КОМПАНІЙ У ПЛАТІЖНІЙ СФЕРІ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Олена Борисюк, Марія Дацюк-Томчук

Переглядів статті: 13 | Завантажень PDF: 4

PDF

МЕНЕДЖМЕНТ

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЗЕД В СИСТЕМІ ЦІННІСНО-ЦІЛЬОВОГО УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Наталія Петришин, Тетяна Яремчук

Переглядів статті: 21 | Завантажень PDF: 14

PDF

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА КРИЗОВИХ УМОВ

Мар'яна Псуй, Ігор Андрухів, Ярослав Рудюк

Переглядів статті: 20 | Завантажень PDF: 8

PDF

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Юрій Копчак, Микола Матвеев, Володимир Пугачов

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

МАРКЕТИНГ

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Наталія Волченко, Євген Волченко

Переглядів статті: 14 | Завантажень PDF: 8

 PDF

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тетяна Гринько, Тетяна Гвініашвілі, Валерія Сотула

Переглядів статті: 26 | Завантажень PDF: 20

 PDF

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Андрій Пантелеймонович, Алла Мілька, Олександра Павленко

Переглядів статті: 12 | Завантажень PDF: 12

 PDF

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕСТОРАННИХ ПОСЛУГ ФОРМАТУ FOOD COURT В ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ КОМПЛЕКСАХ

Валентина Русавська, Олена Завадинська, Ірина Голубець

Переглядів статті: 19 | Завантажень PDF: 6

 PDF

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ВПЛИВ ЗАХОДІВ ТАРИФНОГО ТА НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Марія Ковальова

Переглядів статті: 29 | Завантажень PDF: 10

 PDF

МЕТАМОРФОЗИ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТОВОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Наталія Грущинська

Переглядів статті: 18 | Завантажень PDF: 14

PDF

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОЕКСПОРТУ З УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Катерина Мазур, Діана Ялчук, Дарина Галета

Переглядів статті: 13 | Завантажень PDF: 6

PDF

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-16>

УДК 657

АНАЛІЗ ПЛАТІЖНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ В ОБЛІКУ: СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ, ОЦІНКА

ANALYSIS OF THE PAYMENT ABILITY OF THE ENTERPRISE AND ITS DISPLAY IN THE ACCOUNTS: ESSENCE, CLASSIFICATION, EVALUATION

Томчук Олена Феліксівна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0974-8018>

Tomchuk Olena

Vinnitsia National Agrarian University

Статтю присвячено розкриттю еволюції концепцій платоспроможності, підходам до визначення платоспроможності підприємства, сутнісним характеристикам платоспроможності підприємства. Визначено взаємозв'язок платоспроможності із захистом інтересів стейкхолдерів, об'єктів бухгалтерського обліку та показників платоспроможності, основні ознаки платоспроможності. Досліджено ознаки класифікації факторів впливу на платоспроможність, її види. Відображено в обліку платоспроможність підприємства, можливості різних форм фінансової звітності для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Виділено методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства. Охарактеризовано методики аналізу платоспроможності підприємства. Розкрито алгоритм національних рекомендацій оцінки платоспроможності підприємства.

Ключові слова: платоспроможність, аналіз, облік, класифікація, оцінка, методичні прийоми.

The article is devoted to the disclosure of the evolution of the concepts of solvency, approaches to determining the solvency of the enterprise, which allowed to formulate its content, as well as the essential characteristics of the solvency of the enterprise. It was determined that the solvency of the enterprise is not only a characteristic of the financial state, but also a reflection of the protection of the interests of various counterparties of the enterprise, its provision is directly related to the protection of the interests of stakeholders, and, therefore, the provision of financial security of the enterprise. The relationship between accounting objects and solvency indicators, the main signs of solvency are revealed. It is noted that for each individual enterprise, information provision will have individual features, but at the same time, general theoretical provisions and methodology of the information formation process are necessary, the development of which will ensure the possibility of choosing from the available alternatives the most justified option for a specific enterprise. The signs of classification of factors affecting solvency were studied: according to the place of occurrence, according to the importance of the result, according to the structure, according to the time of action; its types. The main reasons for low solvency are highlighted: erroneous determination of the production plan, inefficient use of labor and material resources, low security of the enterprise with its own current assets, inflationary processes, COVID-19, full-scale war, etc. It was found that the information base for analyzing the company's solvency and further management is mainly accounting data, namely its financial statements. The main content, informative parameters and indicators of various forms of financial reporting for assessing the liquidity and solvency of the enterprise are outlined. Methodical approaches to assessing the company's solvency are highlighted, depending on the information base and the period of analysis. The methods of analyzing the company's solvency are characterized. The algorithm of national recommendations for assessing the solvency of an enterprise has been revealed.

Keywords: solvency, analysis, accounting, classification, assessment, methodological techniques.

Постановка проблеми. Сучасна світова система та процеси, що в ній протікають, через фінансові канали трансмісії глобальних

кризових явищ, значним чином впливають на економічну ситуацію в Україні. Потенційні негативні наслідки, пов'язані із повномасш-

табною війною підсилюються наявністю системних протиріч в національній економіці. Наслідком цього є зниження рівня ліквідності та платоспроможності підприємств України, що підриває довіру до них з боку інвесторів.

Діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, несприятливим податковим законодавством, гострим дефіцитом фінансових ресурсів. Щоб утримати свої позиції в таких умовах, підприємствам необхідно постійно підтримувати і поліпшувати свої фінансові показники.

Здатність суб'єктів господарювання вчасно та в повному обсязі розраховуватись за плановими платежами та погашати термінові зобов'язання, при цьому підтримуючи звичайний темп господарської діяльності, є однією з вимог фінансової стабільності підприємства та його конкурентоспроможності. Ліквідність і платоспроможність підприємства дає йому можливість стабільно фінансувати власну діяльність, що відображається у забезпеченні фінансовими ресурсами та характеризує надійність фінансових відносин з іншими юридичними та фізичними особами. Саме тому, особливо гостро постає питання аналізу та пошуку нових підходів до ефективного управління платоспроможністю підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням обґрунтування теоретичних основ та практичних інструментів забезпечення платоспроможності підприємства присвячено цілу низку досліджень, які знайшли своє відображення у роботах зарубіжних і вітчизняних науковців: Бернштейна Л., Бріггема Е., Ван Хорна Дж. К., Гудзь О. Є., Іоніна Є. Є., Ковальчук Т. М., Костирко Р. О., Крейніної М. М., Серединської В. М., Савчука В. К., Тарасенко Н. В., Томчук О. Ф., Цаль-Цалка Ю. С., Шеремета А. Д. та інших.

Завдяки дослідженням цих вчених сформовано підґрунтя для подальших наукових розробок в сфері аналізу платоспроможності підприємства. Водночас, окремі питання методичних підходів до оцінки платоспроможності підприємства потребують подальшого дослідження.

Формування цілей статті. Метою представленої статті є обґрунтування теоретичних положень аналізу платіжної спроможності підприємства та відображення її в обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний час діяльність українських суб'єктів господарювання ускладнюється

повномасштабною війною, тривалою кризою неплатежів, зростанням кредиторської та дебіторської заборгованості, недосконалим податковим законодавством, скороченням виробництва, гострим дефіцитом фінансових ресурсів. Високий рівень конкуренції, волатильність фінансових ринків, недоступність джерел залучення фінансових ресурсів внаслідок високої вартості банківських кредитів та нерозвиненості фондового ринку створюють високі потенційні загрози для функціонування підприємств. Одним з проявів таких загроз та неможливості їм протистояти є втрата необхідного рівня платоспроможності та банкрутство підприємств. Негативні тенденції у динаміці рівня платоспроможності підприємств констатуються науковцями [1] та практиками.

Розвиток підходів до розуміння платоспроможності відбувався по мірі становлення товарно-грошових відносин та концептуалізації фінансової науки. Еволюція цього процесу та його періодизація представлена у таблиці 1.

Ретроспективний аналіз підходів до визначення платоспроможності дозволяє зробити висновок про розширення трактовок цього поняття, посилення його ролі у забезпеченні фінансового розвитку підприємства.

Проведене дослідження дає змогу зрозуміти, що поняття «платоспроможність», за своєю сутністю є досить широким, про що свідчить велика кількість підходів його визначення.

Узагальнення наявних досліджень дозволяє виокремити наступні принципові підходи до визначення платоспроможності підприємства (таблиця 2).

Вивчення існуючих підходів до трактування платоспроможності підприємства, їх аналіз та осмислення дав нам можливість визначити її основні сутнісні характеристики (рис. 1) та сформулювати зміст цього поняття.

Платоспроможність – це важлива характеристика його фінансового стану, фінансового потенціалу, необхідна умова фінансової безпеки, при якому підприємство здатне виконувати у повному обсязі, у встановлений термін свої короткострокові та довгострокові зобов'язання, не порушуючи фінансову рівновагу та одночасно продовжуючи фінансування своєї операційної діяльності.

У науковій літературі триває дискусія щодо ототожнення або відмінності понять «платоспроможність» та «ліквідність». Існуючі відмінності в трактуваннях поняття «плато-

Таблиця 1

Еволюція концепцій платоспроможності

№ з/п	Період	Розуміння сутності поняття «платоспроможність»
1	XV-XVI ст.	Наука про фінанси відокремилася у самостійну сферу знань. Здійснювалися перші спроби системного викладу основ фінансового управління, почалося дослідження державного бюджету та податків. Під платоспроможністю починають розуміти здатність фізичної особи сплачувати податки.
2	XVIII ст.	З появою поняття чистого доходу було здійснено перехід від розуміння платоспроможності як пожертвування до його об'єктивного тлумачення, пов'язаного з чистим доходом. Зміст поняття платоспроможність став ширшим і глибшим та означав не лише здатність сплатити податки, але й задовольнити інші зобов'язання.
2	XVIII ст.	З появою поняття чистого доходу було здійснено перехід від розуміння платоспроможності як пожертвування до його об'єктивного тлумачення, пов'язаного з чистим доходом. Зміст поняття платоспроможність став ширшим і глибшим та означав не лише здатність сплатити податки, але й задовольнити інші зобов'язання.
3	кінець XIX ст.	«Платоспроможність» як економічну категорію почали використовувати банкіри США, які вимагали від своїх клієнтів надання фінансової звітності з метою визначення їх кредитоспроможності.
4	20-ті рр. XX ст.	Почали розглядатися такі проблеми як залежність платоспроможності від ліквідності активів, співвідношення різних за ступенем ліквідності активів, кредиторської і дебіторської заборгованості, власних і позикових засобів тощо.
5	30-60-ті рр. XX ст.	Проблема фінансової стійкості та платоспроможності активно обговорювалася. На державний банк та, частково, на фінансові органи було покладено завдання надавати активну допомогу в усуненні порушень платіжної дисципліни. Збитковість і неплатоспроможність господарюючих суб'єктів, яка існувала в межах адміністративно-командної системи, не вела до банкрутства, оскільки їх цим або іншим способом «виручали» вищестоящі організації або банківська система.
6	60-80-ті рр. XX ст.	У дослідженнях економістів-фінансистів А. Бірмана, П. Бунича, Г. Базарової, В. Сенчагова, С. Ситаряна та ін. – піднімалися питання про співвідношення виручки від реалізації продукції і витрат, про особливості платежів та неплатежів, здійснювалися спроби розглянути механізм платоспроможності в межах впроваджуваного тоді повного господарського розрахунку.
7	90-ті рр. XX ст.	В період переходу до ринкової економіки і кризи платежів, знову звертається увага на проблему платоспроможності підприємств і виникає нагальна необхідність подальшого вивчення даного поняття у вітчизняних дослідженнях. В закордонній практиці розширюється поняття платоспроможності як складової фінансової рівноваги, зміщуються акценти від статичної до динамічної платоспроможності.
8	початок XXI ст. (сучасний етап)	Платоспроможність розглядається як основа фінансової стійкості підприємства, фінансової рівноваги, характеристика фінансового потенціалу та фінансової безпеки підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [2]

спроможність» викликані, скоріше за все, змішуванням двох поглядів на поняття ліквідності: ліквідності як однієї з характеристик фінансової стійкості підприємства і, так званої, ліквідності балансу. З метою уникнення непорозуміння в трактуванні поняття «плато-

спроможність підприємства», необхідно розмежувати поняття «платоспроможність» та «ліквідність».

Ліквідність активів – це їх здатність перетворюватися на гроші, тобто змінювати свою форму в часі без втрат поточної ринкової вар-

Таблиця 2

Підходи до визначення поняття «платоспроможність підприємства»

№ з/п	Підхід	Платоспроможність підприємства розглядається як ...	Науковці, що притримуються даного підходу
1	З позиції покриття короткострокових зобов'язань	можливість погашати свої термінові та поточні зобов'язання	Р. О. Костирко; Т. М. Ковальчук; Є. В. Мних; П. В. Смірнова
2	З позиції покриття довгострокових зобов'язань	можливість погашати свої довгострокові зобов'язання	Є. Є. Іонін
3	З позиції покриття сукупних зобов'язань	спроможність виконувати свої зобов'язання в цілому	Я. В. Васьковська; Н. В. Тарасенко; Н. Гавришко та С. Яроцук; А. Д. Шеремет; Л. А. Лахтіонова; Р. В. Федорович; В. М. Серединська, О. М. Загородна; В. І. Іващенко та М. А. Болюх
4	З позиції можливості забезпечення власного оборотного капіталу	здатність покривати свої збитки та мати в наявності власні оборотні кошти	Дж. Депалленс та Дж. Джоборд; Й. Ворст та П. Ревентлоу
5	З позиції покриття боргів та забезпечення операційної діяльності	здатність виконувати свої зобов'язання (коротко- та довгострокові), використовуючи усі наявні активи, та одночасно здійснювати свою основну діяльність	Ю. Ю. Журавльова; О. А. Легченко; О. Є. Гудзь; Л. О. Лігоненко; А. Р. Ванієва; І. О. Школьник

Джерело: сформовано автором на основі [3–11]

тості. Таким чином, ліквідність балансу можна трактувати як узгодженість активів за рівнем ліквідності з зобов'язаннями за строком погашення. Платоспроможність виступає похідною від рівня ліквідності активів та ліквідності балансу та трактується як здатність підприємства своєчасно та в повному обсязі провести розрахунки за своїми зобов'язаннями.

Платоспроможність як визначальна характеристика, що є індикатором можливості банкрутства завжди виступала важливим об'єктом дослідження. В умовах розвитку стейкхолдерського підходу, який постулює необхідність створення цінності та задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін в процесі господарської діяльності актуалізує питання вивчення платоспроможності. Зважаючи на те, що платоспроможність підприємства є не лише характеристикою фінансового стану, а і відображенням захищеності інтересів різних контрагентів підприємства, її забезпечення безпосередньо пов'язане із

захистом інтересів стейкхолдерів, а, відтак, і забезпечення фінансової безпеки підприємства (табл. 3).

Якщо підприємство фінансово стійке та платоспроможне, воно має переваги перед іншими організаціями такого ж профілю в залученні інвестицій, отриманні кредитів, виборі постачальників, а також у виборі кваліфікованих кадрів. Ну і звісно, воно не вступає в конфлікти з державою та суспільством, оскільки вчасно сплачує податки в бюджет, внески в соціальні фонди, заробітну плату працівникам, дивіденди – акціонерам, а банкам гарантує повернення кредитів та сплату відсотків по них [1].

Отже, на основі проведеного дослідження визначено, що основними ознаками платоспроможності можуть виступати:

- наявність коштів на рахунках підприємства в достатньому для платежів обсягу;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості;

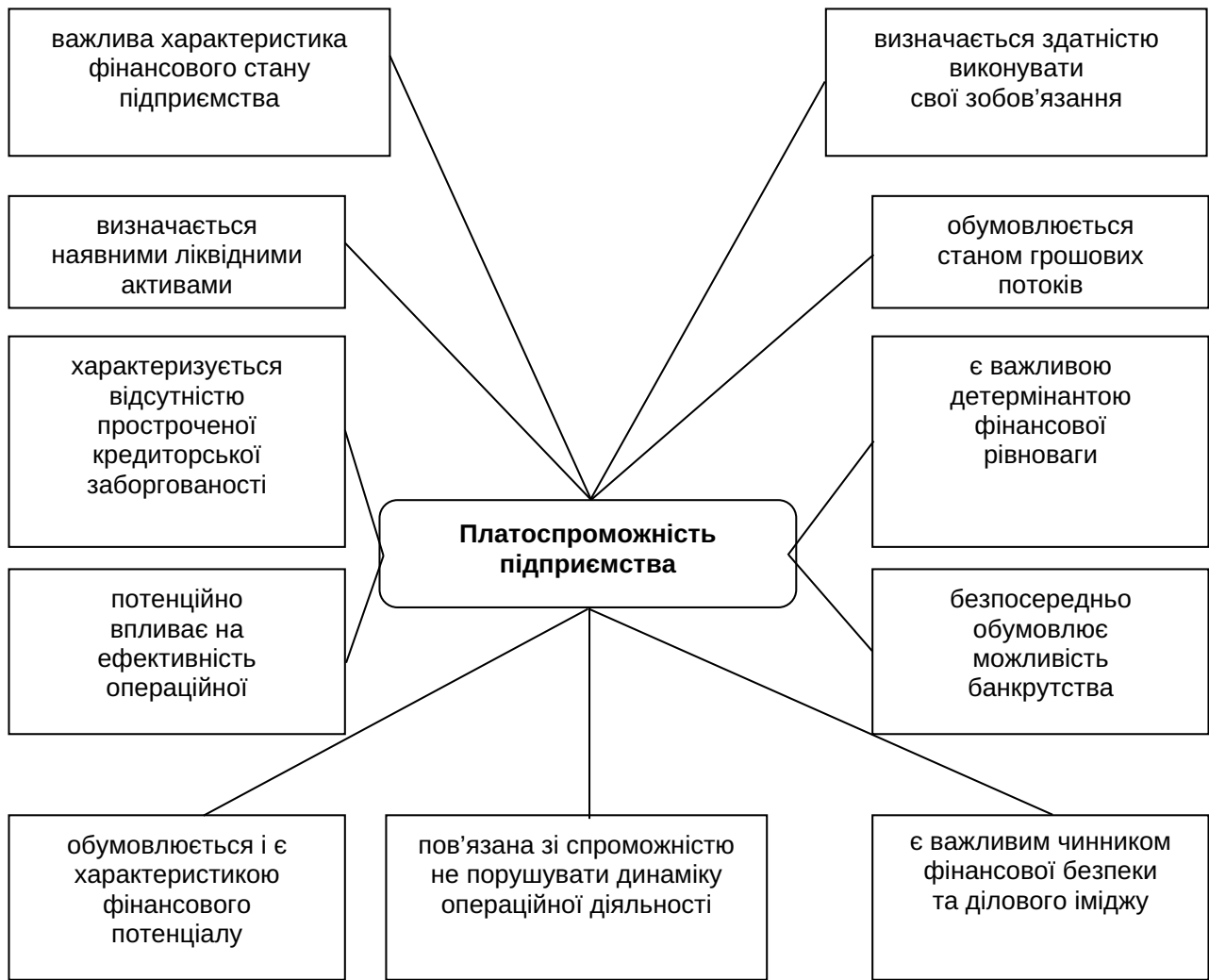

Рис. 1. Основні сутнісні характеристики платоспроможності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Таблиця 3

Платоспроможність як характеристика захищеності інтересів стейкхолдерів

Стейкхолдери	Фінансові інтереси	Платоспроможність як здатність задовольняти фінансові інтереси
Постачальники	Вчасна оплата поставлених товарів	Здатність вчасно виконувати зобов'язання перед постачальниками
Фінансові кредитори	Вчасне погашення відсотків та основної суми боргу	Здатність вчасно погашати борги та поточні платежі по їх обслуговуванню
Держава	Вчасна сплата податків	Здатність вчасно сплачувати податки
Персонал	Вчасне отримання зарплати	Здатність вчасно та в повному обсязі сплачувати заробітну плату
Акціонери (власники)	Вчасне отримання дивідендів та контроль над підприємством	Здатність вчасно сплачувати дивіденди, утримувати контроль над підприємством, уникати банкрутства

Джерело: сформовано автором на основі [1]

– наявність у складі поточних активів високоліквідних елементів.

На платоспроможність підприємства впливає ряд факторів. Загалом, в економічній літературі серед різних авторів не виокремлено загальної та стандартної їх класифікації.

Згідно з [8] фактори впливу можна класифікувати за наступними ознаками:

- за місцем виникнення розрізняють зовнішні та внутрішні фактори впливу;
- за важливістю результату виділяють основні та другорядні фактори;
- за структурою – прості і складні;
- за часом дії – постійні і тимчасові [8].

Найбільш доцільно розглядати детальніше саме зовнішні (загальноекономічні) та внутрішні (мікроекономічні) фактори, що впливають на платоспроможність підприємства, оскільки до їх складу належать решта факторів у розрізі вище розглянутих класифікаційних ознак [12, с. 60].

Зовнішніми стосовно підприємства являються ті фактори, на які воно не може впливати або цей вплив може бути незначним (стан економіки, грошова політика, податкова політика, кредитна політика, амортизаційна політика, стабільність фінансового та валютного ринків, неплатоспроможність партнерів, соціально-культурні, демографічні, політичні, правові чинники та розвиток науки і техніки, карантин пов'язаний з пандемією, російсько-українська війна).

До внутрішніх факторів відносять ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (склад і структура необоротних активів, склад і структура оборотних активів, грошові кошти та їх еквіваленти, сума короткострокових зобов'язань, управління ліквідністю підприємства, дебіторсько-кредиторська заборгованість, фінансове планування, рівень організації бізнес-процесу, договірна дисципліна, рівень техніки, технології та організації виробництва, маркетинг та цінова політика, організація збуту, тощо) [13].

Оцінюючи фінансовий стан підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища слід враховувати, що вони (фактори) можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив. Позитивний вплив факторів найяскравіше проявляється у покращенні таких показників фінансового стану, як показники рентабельності, ліквідності та платоспроможності. Так, сприятлива ринкова кон'юнктура, державна політика стосовно підтримки вітчизняного

товаровиробника, безперебійний виробничий процес, ефективна система управління на підприємстві в кінцевому результаті сприяють виробництву продукції високої якості, а отже, отриманню бажаної виручки підприємством [14].

Більша частина сучасних підприємств характеризується низькою платоспроможністю, основними причинами якої є: помилкове визначення плану виробництва, неефективне використання трудових і матеріальних ресурсів, низька забезпеченість підприємства власними оборотними активами, інфляційні процеси, COVID-19, повномасштабна війна тощо [15].

Тому, з метою покращення управління платоспроможністю на підприємстві потрібно постійно здійснювати:

- 1) системний аналіз діяльності підприємства;
- 2) оптимізація витрат підприємства;
- 3) оптимізація розподілу прибутку;
- 4) розробку стратегії фінансової політики підприємства.

Для проведення постійного і системного аналізу діяльності підприємства необхідна оперативно, об'єктивно збирати та обробляти, зазвичай, досить великі масиви фінансових даних. Цю функцію на підприємствах будь-якої форми власності виконує система бухгалтерського обліку. Необхідно відзначити, що інформаційною базою для аналізу платоспроможності підприємства та подальшого управління є, в основному, дані бухгалтерського обліку, а саме його фінансова звітність (рис. 2).

Функціонування підприємства в умовах невизначеності та ризиків потребує постійного розширення та вдосконалення інформаційного забезпечення системи управління платоспроможністю. З цим завданням може, знову ж, допомогти система бухгалтерського обліку. Дана система динамічно розвивається, уточнюються моменти визнання та оцінки об'єктів обліку, відбувається системний вплив наукових шкіл на розбудову проблемних питань. В таблиці 4 наведено взаємозв'язок окремих об'єктів бухгалтерського обліку та показників платоспроможності.

Для кожного окремого підприємства інформаційне забезпечення матиме риси індивідуальності, але при цьому необхідні загальні теоретичні положення, методологія процесу формування інформації, розробка яких забезпечить можливість вибору з наявних альтернатив найбільш обґрунтованого варіанта для конкретного підприємства.

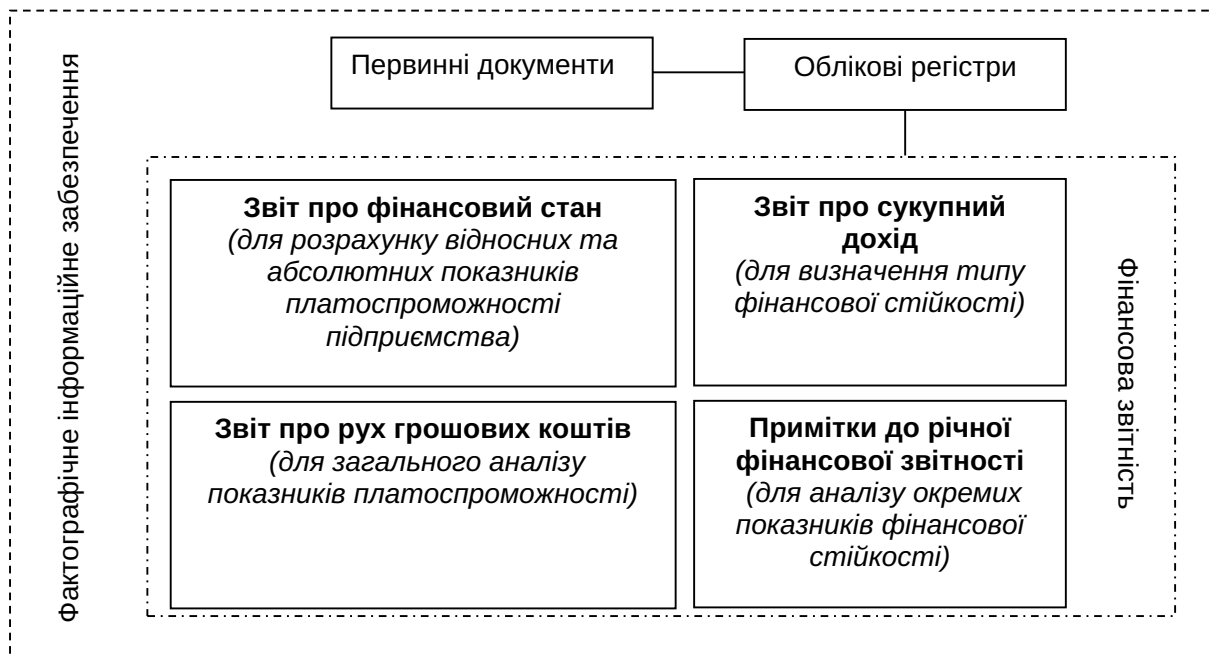

Рис. 2. Відображення в обліку платоспроможності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Таблиця 4

Взаємозв'язок об'єктів бухгалтерського обліку та показників платоспроможності

Об'єкти обліку	Відображення у фінансових звітах	Показники
Облік оборотних та необоротних активів	Ф. № 1 код рядка 1095 та 1195	Коефіцієнт забезпечення власними засобами
		Індекс постійного активу
Облік грошових коштів	Ф. № 1 код рядка 1165, 1695	Поточної платоспроможності
	Ф. № 3	
Облік зобов'язань	Ф. № 1 код рядка 1595 та 1695	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу
		Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів
		Коефіцієнт структури позикового капіталу
Облік доходів	Ф. № 2 код рядка 2350 або 2355	Коефіцієнт стійкості економічного росту
		Коефіцієнт стійкості економічного зростання
		Коефіцієнт Бівера

Джерело: сформовано автором на основі [16; 17]

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Однією із задач вивчення платоспроможності підприємства на сучасному етапі наукових досліджень є потреба у всебічній, науково обгрунтованій класифікації цього поняття. Уточнена класифікація видів платоспроможності підприємства наведена в таблиці 5.

Як ми уже зазначали вище, дослідження сутності платоспроможності підприємства буде неповним без розуміння причинно-наслідкових зв'язків та закономірностей

виникнення цього феномену, тобто без виявлення факторів, які впливають на платоспроможність того чи іншого суб'єкта. Фактор – це причина чи рушійна сила, суттєва обставина розвитку того чи іншого процесу [21].

Класифікація факторів платоспроможності дає можливість моделювати процес її забезпечення, здійснювати комплексний пошук внутрішньогосподарських резервів з метою її збереження або підвищення.

Таблиця 5

Класифікація видів платоспроможності підприємства

Класифікаційні ознаки	Види платоспроможності	Характеристика
Характер інформаційної бази дослідження	статична	здатність суб'єкта здійснювати планові платежі та термінові зобов'язання за рахунок реальних залишків грошових активів у певний момент часу
	динамічна	характеризує результат порівняння вхідного та вихідного грошових потоків протягом певного періоду часу
Період оцінки	фактична	наявність грошових коштів або їх еквівалентів для виконання розрахунків за поточною кредиторською заборгованістю на певну дату або впродовж періоду оцінки
	перспективна	здатність здійснювати платежі за зобов'язаннями у майбутньому періоді
Вид платіжних засобів	грошова	можливість сплати зобов'язань тільки за рахунок грошових коштів підприємства
	розрахункова	можливість сплати зобов'язань за рахунок грошових коштів та перспективних джерел їх зростання (наприклад, дебіторська заборгованість)
	майнова	можливість сплати зобов'язань за рахунок усіх видів оборотних активів суб'єкта
Підхід до визначення необхідного обсягу витрачених коштів	боргова	можливість виникнення термінових зовнішніх зобов'язань
	поточна	можливість фінансування поточної діяльності підприємства
	загальна	ступінь покриття планових витрат підприємства та його термінових зобов'язань
Джерела фінансування	внутрішня	сформована за рахунок самопокриття та зворотного притоку платіжних засобів
	зовнішня	забезпечена приростом власного капіталу та залученням кредитних коштів
Рівень стабільності	термінова	можливість погасити заборгованість у поточний момент часу
	періодична	чергування періодів платоспроможності та неплатоспроможності підприємства
	тривала	здатність сплачувати заборгованість протягом певного періоду часу
Вид господарської діяльності	операційна	платоспроможність протягом усього періоду операційної, фінансової або інвестиційної діяльності
	фінансова	
	інвестиційна	
Відношення до суб'єктів інвестиційного процесу	інвестора	платоспроможність суб'єкта, який фінансує певну діяльність підприємства з метою подальшого отримання прибутку
	підприємства реципієнта	платоспроможність суб'єкта, який отримує кошти на певну діяльність

Джерело: сформовано автором на основі [5; 18–20]

У запропонованій класифікації факторів платоспроможності вважаємо за доцільне згрупувати всю різноманітність факторів впливу за наступними ознаками (таблиця 6).

Таким чином, однією із найважливіших характеристик діяльності підприємств у сучасних умовах є платоспроможність, адже нині діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, скороченням виробництва, гострим дефіцитом фінансових ресурсів.

Аналіз ступеня платоспроможності підприємства є необхідним для:

- своєчасної діагностики фінансового стану підприємства;
- встановлення порушень, що виникають на підприємстві, та визначення причин;
- пошуку резервів підвищення платоспроможності;
- розробку рекомендацій, спрямованих на більш ефективне витрачання фінансових

ресурсів підприємства та підвищення його платоспроможності [23, с. 28].

Вчасно проведені аналіз і оцінка платоспроможності підприємства дозволяють знизити його внутрішні витрати, а також зберегти гнучкість під час прийняття управлінських рішень. Ефективна система аналізу та оцінки платоспроможності підприємства дає можливість підвищити темпи зростання обсягів реалізації товарів і послуг, а також зміцнити свої позиції серед конкурентів.

Позначення чітких рамок платоспроможності підприємства необхідно відносити до однієї з найважливіших проблем економічної практики, оскільки незадовільна, а іноді надто низька, платоспроможність і ліквідність можуть послужити причиною відсутності у підприємства коштів, необхідних для подальшого розширення і поліпшення виробництва, а також, у результаті, до його банкрутства. Однак «зайва ліквідність» може створювати перешкоди і гальмувати загальний розвиток компанії, обтяжуючи її витрати додатковими

Таблиця 6

Класифікація факторів платоспроможності підприємства

Класифікаційні ознаки	Види факторів	Характеристика
Місце виникнення	внутрішні	залежать від рішень та діяльності працівників підприємства і пов'язані з їх можливими помилками
	зовнішні	обумовлені середовищем, у якому функціонує підприємство
Ступінь впливу	основні	ступінь впливу цих факторів носить переважний характер
	другорядні	вплив даних факторів є несуттєвим
Результати впливу	позитивні	підвищують показники платоспроможності
	негативні	знижують показники платоспроможності
Ступінь складності явища	прості	діють на окреме явище або процес
	складні	діють на всю сукупність
Імовірність впливу	фактичні	вже безпосередньо впливають на платоспроможність
	потенційні	лише можливо будуть впливати в майбутньому
Час дії	постійні	діють протягом усього життєвого циклу підприємства, на кожному етапі його функціонування
	тимчасові	діють на платоспроможність підприємства періодично або випадково (одноразові фактори)
Наслідки прояву	загальні	впливають на всі підрозділи підприємства
	специфічні	впливають на окремі напрямки діяльності
	індивідуальні	впливають на відокремлений підрозділ
Взаємообумовленість	залежні	фактори пов'язані між собою і виникають одночасно
	незалежні	виникнення факторів не пов'язано між собою

Джерело: сформовано автором на основі [3; 22]

і надлишковими запасами, резервами та грошовими коштами, які не включені в оборот і не спрямовані на розвиток виробництва.

У сучасних умовах господарювання підприємства функціонують у досить високій динамічності фінансових процесів, підвищеної невизначеності, що виникає при здійсненні вибору найбільш ефективного напрямку подальшого розвитку, а також під високим впливом зовнішніх факторів. Усе перераховане значно підвищує роль аналізу і загальної оцінки платоспроможності підприємства.

Найбільш складною і неоднозначною проблемою процесу оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства є обґрунтування методів і методичних підходів.

Отже методичні підходи щодо оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства значною мірою визначаються вихідною інформацією, яка використовується. Стан поточної ліквідності і фактичної платоспроможності характеризується різними формами фінансової звітності, а майбутні і перспективні їх характеристики можна оцінити на основі фінансового планування. Найбільш доступною, передбаченою і достовірною є фінансова звітність, яка регулюється нормативними документами. Метою складання фінансової

звітності є забезпечення користувачів повною, правдивою, неупередженою інформацією про фінансові результати, діяльність і фінансовий стан підприємства [24, с. 112].

У національних стандартах наводиться перелік форм фінансової звітності, характеристика яких з погляду надання інформації для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства, наведена у таблиці 7.

Дані таблиці 7 свідчать, що значення балансу як основної звітної форми виключно велике, оскільки цей документ дозволяє отримати достатньо наочне і неупереджене уявлення про майнове і фінансове становище підприємства. Звіт про фінансові результати характеризує досягнуті за звітний період фінансові результати, тобто доходи, витрати, прибуток чи збитки. Також важливу роль в оцінці платоспроможності підприємства має відігравати «Звіт про рух грошових коштів», мета складання якого полягає в наданні докладної інформації про історичні зміни у грошових засобах та їх еквівалентах, для чого проводиться класифікація грошових потоків [17; 25; 26].

Методичним інструментарієм для оцінки майбутньої ліквідності та перспективної платоспроможності є фінансове планування, яке

Таблиця 7

**Можливості різних форм фінансової звітності
для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства**

Форма звітності	Основний зміст	Основні інформативні параметри	Основні показники
Баланс	Звіт про фінансовий стан відображає активи, зобов'язання та капітал підприємства на певну дату	Розмір і склад оборотних активів за основними елементами. Розмір і склад поточних зобов'язань за основними елементами.	Власні оборотні кошти, коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти забезпеченості оборотних активів, коефіцієнти маневреності та ін.
Звіт про фінансові результати	Звіт відображає доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за певний період часу	Чиста виручка від реалізації, собівартість реалізованих товарів, валовий прибуток, фінансові результати від операційної, звичайної діяльності, чистий прибуток, операційні і фінансові витрати	Чистий доход, коефіцієнти покриття, показники рентабельності; показники швидкості обороту різних груп активів та ін.
Звіт про рух грошових коштів	Звіт відображає надходження і витрачання коштів у звітному періоді за видами діяльності	Чисті грошові потоки від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності, надзвичайних подій за період, залишки грошових засобів на початок і кінець періоду	Коефіцієнти ліквідності та платоспроможності грошових потоків, показники структури грошових потоків, коефіцієнти ефективності грошових потоків та ін.

Джерело: сформовано автором на основі [17; 25; 26]

є «процесом розробки системи фінансових планів і планових показників щодо забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищення ефективності його фінансової діяльності» [27].

Отже, важливість використання прогнозних методик при проведенні фінансового аналізу незалежно від сфери діяльності підприємства пов'язана з потребами системи фінансового менеджменту та пошуком можливостей виходу з кризових ситуацій.

Існує безліч національних та закордонних методик визначення рівня платоспроможності підприємства, які розроблені та запропоновані до використання різноманітними вченими та окремими організаціями або навіть урядами певних країн чи їх групами.

Основні методичні підходи до оцінки платоспроможності в залежності від інформаційної бази та періоду аналізу приведено на рис. 3.

З рис. 3 видно, що згідно інформаційного забезпечення виділяють статистичну та динамічну платоспроможність. Визначення статичної платоспроможності здійснюється на певну дату і є характеристикою здатності підприємства виконувати платіжні зобов'язання за рахунок реальних грошових коштів. В основі дослідження динамічної платоспроможності розглядають аналіз грошового обороту підприємства, тобто визначення та порівняння обсягів вхідного (надходження коштів) і вихідного (витрачання коштів) грошових потоків підприємства протягом певного періоду часу.

За періодом оцінки в науковій літературі виділено поточну (фактичну) та перспективну платоспроможність [28]. Поточна (фактична) платоспроможність визначає наявність у під-

приємства грошових коштів та їх еквівалентів для виконання розрахунків за поточною кредиторською заборгованістю на певну дату або впродовж періоду оцінки. Перспективна платоспроможність характеризує здатність підприємства здійснювати виконання платіжних зобов'язань у майбутньому періоді.

Існуючі національні методики оцінки платоспроможності вимагають послідовних аналітичних кроків і розрахунків. Зазвичай, загальний аналіз платоспроможності підприємства складається з двох основних етапів:

- 1) розрахунок абсолютних показників платоспроможності;
- 2) розрахунок відносних показників платоспроможності.

Для здійснення даних розрахунків на першому етапі здійснюється групування всіх активів і відповідних їм зобов'язань бухгалтерського балансу підприємства за рівнем їх ліквідності, а після цього проводиться процес порівняння активів та пасивів.

Другим етапом визначення платоспроможності компанії є розрахунок відносних показників ліквідності, тобто аналіз платоспроможності за допомогою фінансових коефіцієнтів.

В якості одного з основних методів визначення рівня платоспроможності підприємства виділяють коефіцієнтний аналіз. При цьому аналізі отримані значення коефіцієнтів зіставляють з встановленими нормативними значеннями, а далі формують загальну думку про платоспроможність, або ж навпаки неплатоспроможність підприємства. Відмітимо, що значення коефіцієнтів, що пропонуються для аналізу, варіюють залежно від авторства запропонованої методики (таблиця 8).

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

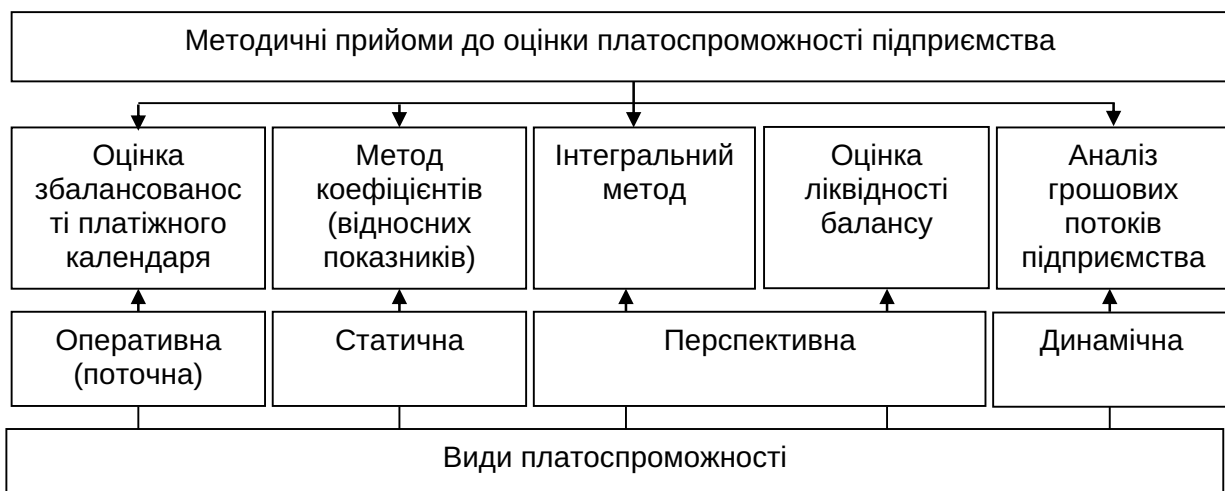

Рис. 3. Методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства

Джерело: сформовано автором

Таблиця 8

Порівняльна характеристика методик аналізу платоспроможності підприємства

Елементи методик	М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон	І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко	І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека
Розрахункові показники	- коефіцієнт платоспроможності за період; - ступінь платоспроможності за поточними зобов'язаннями; - загальна ступінь платоспроможності; - коефіцієнт заборгованості за кредитами банку та позиками; - коефіцієнт заборгованості іншим організаціям; - коефіцієнт заборгованості податковій системі; - коефіцієнт внутрішнього боргу.	- загальний показник платоспроможності; - коефіцієнт загальної ліквідності; - коефіцієнт критичної оцінки; - коефіцієнт поточної ліквідності; - коефіцієнт маневреності функціонуючого капіталу; - частка оборотних коштів в активах; - коефіцієнт забезпеченості власними засобами.	- коефіцієнт абсолютної ліквідності; - коефіцієнт термінової ліквідності; - коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості; - коефіцієнт співвідношення власного та запозиченого капіталу; - період інкасування дебіторської заборгованості; - строк оборотності кредиторської заборгованості; - коефіцієнт покриття чистими активами кредиторської заборгованості; - коефіцієнт покриття чистими оборотними активами кредиторської заборгованості; - коефіцієнт забезпеченості власними коштами; - коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів з чистими активами.
Джерела даних для аналізу	бухгалтерський баланс (форма 1), звіт про рух грошових коштів (форма 4)	бухгалтерський баланс (форма 1)	бухгалтерський баланс (форма 1)
Кінцеві користувачі аналізу	внутрішні та зовнішні користувачі	внутрішні та зовнішні користувачі	внутрішні та зовнішні користувачі
Цілі та задачі дослідження	- визначення перспектив фінансового стану підприємства; - виявлення динаміки розвитку фінансового стану підприємства; - розрахунок питомої ваги окремих показників фінансового стану підприємства; - дослідження абсолютних і відносних показників фінансової стійкості підприємства.	- забезпечення ефективного управління платоспроможністю підприємства; - дослідження змін кожного показника за поточний аналізований період; - дослідження структури відповідних показників та їх змін; - вивчення динаміки зміни показників за ряд звітних періодів.	- характеристика стану та і стійкості підприємства за допомогою розрахунку показників оцінки платоспроможності; - оцінка платоспроможності підприємства на основі показників ліквідності балансу; - оцінка платоспроможності підприємства на основі вивчення грошових потоків.

Джерело: сформовано автором на основі [11; 29; 30]

Виходячи з проведеного порівняльного аналізу можна зробити висновок, що методика І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко є більш прийнятною, оскільки вона чітко розбиває аналіз платоспроможності на складові частини, що найбільш повно та точно дозволяє визначити фінансовий стан підприємства.

Серед українських вчених також заслуговує уваги методика оцінки платоспроможності В. Андрієнка, який згідно з національними рекомендаціями (про які мова буде йти далі) ділить систему показників платоспроможності на три групи: показники структури джерел фінансування, показники ефективності використання оборотних коштів і показники грошових потоків підприємства, а також доповнює цей перелік коефіцієнтом самофінансування розвитку підприємства, середнім терміном використання запозичених ресурсів, питомою вагою оборотних активів у загальній вартості майна підприємства та ще декількома показниками [31].

Цікавою є методика М. Дем'яненко, О. Гудзь та П. Стецюк, які пропонують для визначення платоспроможності підприємства, крім показників ліквідності, використовувати коефіцієнт грошової платоспроможності (для характеристики наявних у підприємства грошових коштів для негайного погашення кредиторської заборгованості), коефіцієнт розрахункової платоспроможності (для визначення здатності підприємства негайно погасити кредиторську заборгованість, використовуючи не тільки грошові кошти, а й кошти в розрахунках, готову продукцію, дебіторську заборгованість та інші фінансові ресурси) і коефіцієнт ліквідної платоспроможності (для демонстрації можливості підприємства негайно погасити кредиторську заборгованість, використовуючи всі оборотні засоби) [32]. Свою концепцію автори розробляли для національних агроформувань, але, на нашу думку, її можна використовувати під час експрес-аналізу платоспроможності підприємств й інших галузей.

Крім методик аналізу платоспроможності різних авторів, Україна, як і більшість розвинутих країн, має національні рекомендації з розрахунку показників, які містяться в «Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [33]. Згідно зазначених рекомендацій оцінка платоспроможності підприємства здійснюється за наступним алгоритмом.

1. Проведення оцінки фінансового стану підприємства за останні три календарних роки. Аналіз дозволяє зробити обґрунтовані висновки щодо спрямованості фінансових змін та їх впливу на стан платоспроможності суб'єкта підприємництва.

2. Проведення горизонтального та вертикального аналізу необоротних активів підприємства. Горизонтальний аналіз вивчає зміни у часі окремих фінансових показників за допомогою розрахунку абсолютних та відносних показників динаміки. Вертикальний аналіз досліджує структуру засобів підприємства та джерела їх утворення за допомогою відносного показника частки.

3. Дослідження оборотних активів підприємства методами горизонтального та вертикального аналізу, сутність яких була нами описана вище. Про ефективність роботи підприємства можна зробити висновок на основі збільшення чи зменшення швидкості обігу оборотних активів. Окремому аналізу підлягає динаміка та структура кредиторської та дебіторської заборгованості суб'єкта, а також стан виробничих запасів.

4. Аналіз власних оборотних засобів підприємства, дослідження причин збільшення чи зменшення їх обсягів.

5. Дослідження структури грошових потоків підприємства для оцінки можливості залучення та подальшого використання грошових коштів.

6. Аналіз способів формування власного капіталу з урахуванням співвідношення коефіцієнтів надходження та вибуття.

7. Поглиблений аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості з дослідженням причин виникнення, термінів погашення, визначенням обґрунтованих та необґрунтованих заборгованостей та виявленням особливостей облікової політики підприємства. Заборгованості підприємства групують за їх строками для аналізу причин виникнення довгострокових і прострочених заборгованостей.

8. Аналіз прибутковості підприємства на основі показників прибутку від основної діяльності та чистого прибутку, їх динаміки та джерел формування. Виявлення нерентабельних видів продукції.

9. Аналіз витрат на виробництво, їх основних статей та динаміки; дослідження адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

10. Дослідження особливостей використання трудових ресурсів на підприємстві з метою виявлення впливу умов праці на фінан-

сові результати діяльності підприємства. Особлива увага приділяється аналізу причин втрат робочого часу та можливих заборгованостей з виплати заробітної плати.

11. Аналіз інвестиційної та інноваційної діяльності, як то освоєння випуску інноваційних нових видів продукції, продаж чи оренда зайвих основних засобів, створення об'єктів соціальної інфраструктури.

12. Пошук ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства або приховування банкрутства.

13. Визначення ознак втрати та відновлення платоспроможності за допомогою оцінки фінансового стану підприємства на конкретний момент часу.

14. Останнім кроком методичних рекомендацій з аналізу є розробка загального висновку щодо рівня платоспроможності підприємства.

Дані рекомендації містять у собі додатки, які описують зручні для використання позначення та скорочення, формули для розрахунку показників та їх нормативні значення.

Висновки. Оцінка платоспроможності стає тим інструментом, який дозволяє виявити ті чи інші недоліки у його діяльності, врахувати ендогенні та екзогенні фактори впливу, а також своєчасно вжити заходи для уникнення небажаних ситуацій. Очевидно, що для аналізу такого складного явища, як платоспроможність підприємства та управління ним, необхідно використовувати систему показників та методів.

Недоліком українських методик є те, що вони спираються на достатньо велику кількість показників (частина з яких може свідчити про цілком задовільний рівень платоспроможності підприємства, а інші – навпаки знаходиться в критичній зоні), і при цьому не враховуються динамічні зміни та ризики підприємства, тому в результаті не можливо отримати інтегральну оцінку рівня платоспроможності підприємства.

Вважаємо за доцільне детально розглянути методика розрахунку показників коефіцієнтного аналізу та їх нормативні значення, які є основою аналітичного інструментарію оцінювання платоспроможністю підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Олесенко І. С. Платоспроможність підприємства в системі забезпечення фінансової безпеки: сутність та роль. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 12/3. С. 45–51.
2. Бечко П. К., Непочатенко О.А. Сутність платоспроможності підприємства. *Вісник ХНТУСГ. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 98. С. 104–110.
3. Журавльова Ю. Класифікація зовнішніх факторів впливу на платоспроможність підприємства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2005. № 4. С. 60–67.
4. Іващенко В.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності. Київ : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2001. 204 с.
5. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність». *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 6. С. 30–42.
6. Ковальчук Т. М., Вергун А. І. Організація економічного аналізу в умовах процесного підходу до управління. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/5.pdf. (дата звернення: 22.05.2023).
7. Легченко О. А., Пономарьов І. Ф., Полякова Е. І. Удосконалення механізму управління політикою платоспроможності підприємства. *Економіка промисловості*. 2007. № 1. С. 119–132.
8. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.
9. Серединська В. М., Загородна О. М., Федорович Р. В. Економічний аналіз : навч. посібник. Тернопіль : Видавництво Астон, 2010. 624 с.
10. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2006. 344 с.
11. Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та інші. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 368 с.
12. Коцера Н. В. Інформаційне забезпечення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 27. С. 78–21.
13. Теницька Н. Б., Гришко Ю. С. Теоретичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. С. 372–376.
14. Шергіна Л. А., Домшина Т. Р. Фактори впливу на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства в період кризи. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32614233.pdf>. (дата звернення: 06.06.2023).
15. Майборода О. Є., Косарева І. П., Каранда О. М. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 793–797.

16. Фоміна О. В., Сопко В. В., Августова О. О. Управління платоспроможністю підприємства. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2020/9.pdf. (дата звернення: 06.06.2023).
17. Томчук О. Ф. Аналітичні можливості балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28 (2). С. 152–159.
18. Власова Н. О., Пічугіна Т. С., Смірнова П. В. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібною торгівлі : Монографія. Харків : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. 222 с.
19. Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 2. С. 36–41.
20. Іванюта С. М., Іванюта П. В. Методологічні підходи щодо понять «платоспроможність» та «ліквідність». *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2005. № 3. С. 150–153.
21. Економічний аналіз : навч. посібник / Н. Ю. Рекова, Є. О. Підгора, В. В. Ровенська, О. В. Латишева, Т. П. Гітис, І. Ю. Єрфорт, І. І. Смирнова, С. В. Касьянюк. Краматорськ : ДДМА, 2021. 200 с.
22. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємства : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. 166 с.
23. Вдовенко Л. Платоспроможність підприємств: сутність та методика розрахунку показників. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 10. Частина 2. С. 27–29.
24. Яремик Х. Я. Методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2015/34.pdf. (дата звернення: 08.06.2023).
25. Томчук О. Ф., Томчук В. В. Роль звіту про фінансові результати в інформаційному забезпеченні аналізу фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 17. URL: <http://market-infr.od.ua/uk/17-2018>. (дата звернення: 08.06.2023).
26. Томчук О. Ф. Звітність про рух грошових коштів як елемент інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 28. С. 368–375. URL: <http://market-infr.od.ua/uk/28-2019>. (дата звернення: 08.06.2023).
27. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економічна наука*. 2017. № 12. С. 56–60.
28. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.
29. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
30. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
31. Андрієнко В. М. Методи оцінки платоспроможності підприємств. *Моделювання регіональної економіки*. 2010. № 1. С. 98–105.
32. Дем'яненко М. Я., Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) : монографія. Київ : «ННЦ ВАЕ», 2008. 302 с.
33. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 р. зі змінами.

REFERENCES:

1. Olesenko, I. S. (2017). Platospromozhnist pidpriemstva v systemi zabezpechennia finansovoi bezpeky: sutnist ta rol [Solvency of the enterprise in the system of ensuring financial security: essence and role]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 12/3, pp. 45–51. [in Ukrainian]
2. Bechko, P. K., & Nepochatenko, O. A. (2015). Sutnist platospromozhnosti pidpriemstva [The essence of the solvency of the enterprise]. *Visnyk KhNTUSH. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 98, pp. 104–110. [in Ukrainian]
3. Zhuravlova, Yu. (2005). Klasyfikatsiia zovnishnikh faktoriv vplyvu na platospromozhnist pidpriemstva [Classification of external influencing factors on solvency of the enterprise]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovo-ekonomichnoho universytetu*, no. 4, pp. 60–67. [in Ukrainian]
4. Ivashchenko, V. I., & Boliukh, M. A. (2001). Ekonomichniy analiz hospodarskoi diialnosti [Economic analysis of economic activity]. navch. posibnyk [education manual]. Kyiv: ZAT «NICH LAVA», 204 p. [in Ukrainian]
5. Ionin, Ye. Ye. (2009). Rozv'iazannia pytan metodolohichnoho obgruntuvannia poniat «platospromozhnist» i «likvidnist» [Solving issues of methodological substantiation concepts of «solvency» and «liquidity»]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6, pp. 30–42. [in Ukrainian]

6. Kovalchuk, T. M., & Verhun, A. I. Orhanizatsiia ekonomichnoho analizu v umovakh protsesnoho pidkходу do upravlinnia [Organization of economic analysis in the conditions of a process approach to management]. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/5.pdf. (accessed: 22.05.2023). [in Ukrainian]
7. Lehchenko, O. A., Ponomarov, I. F., & Poliakova, E. I. (2007). Udoskonalennia mekhanizmu upravlinnia politykoiu platospromozhnosti pidpriemstva [Improvement of the management mechanism of the company's solvency policy]. *Ekonomika promyslovosti*, no 1, pp. 119–132. [in Ukrainian]
8. Mnykh, Ye. V. & Barabash, N. S. (2014). Finansovyi analiz [Financial analysis]. pidruchnyk [textbook]. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 536 p. [in Ukrainian]
9. Seredynska, V. M., Zahorodna, O. M. & Fedorovych, R. V. (2010). Ekonomichniy analiz [Economic analysis]. navch. posibnyk [education manual]. Ternopil: Vydavnytstvo Aston, 624 p. [in Ukrainian]
10. Tarasenko, N. V. (2006). Ekonomichniy analiz [Economic analysis]. navch. posibnyk [education manual]. Lviv, Novyi Svit-2000, 344 p. [in Ukrainian]
11. Shkolnyk, I. O., Boiarko, I. M. & Deineka, O. V. ta inshi. (2016). Finansovyi analiz [Financial analysis]. navch. posibnyk [education manual]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 368 p. [in Ukrainian]
12. Kotseruba, N. V. (2019). Informatsiine zabezpechennia audytu finansovoi stiiikosti ta platospromozhnosti pidpriemstva [Information provision of the audit of the financial stability and solvency of the enterprise]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, no. 27, pp. 78–21. [in Ukrainian]
13. Tenytska, N. B. & Hryshko, Yu. S. (2015). Teoretychni aspekty otsinky platospromozhnosti pidpriemstva v suchasnykh umovakh [Theoretical aspects of assessing the company's solvency in modern conditions]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 5, pp. 372–376. [in Ukrainian]
14. Sherhina, L. A. & Domshyna, T. R. Faktory vplyvu na finansovu stiiikist i platospromozhnist pidpriemstva v period kryzy [Factors affecting the financial stability and solvency of the enterprise during the crisis]. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/32614233.pdf> (accessed: 06.06.2023). [in Ukrainian]
15. Maiboroda, O. Ye., Kosarieva I. P. & Karanda O. M. (2017). Kontseptualni zasady upravlinnia platospromozhnistiu pidpriemstva. [Conceptual principles of enterprise solvency management]. *Molodyi vchenyi*, no. 3, pp. 793–797. [in Ukrainian]
16. Fomina, O. V., Sopko, V. V. & Avhustova, O. O. Upravlinnia platospromozhnistiu pidpriemstva [Solvency management of the enterprise]. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2020/9.pdf [in Ukrainian] (accessed: 06.06.2023).
17. Tomchuk, O. F. (2018). Analitichni mozhyvosti balansu (zvitv pro finansovyi stan) pidpriemstva [Analytical capabilities of the enterprise balance sheet (statement of financial position)]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 28 (2), pp. 152–159. [in Ukrainian]
18. Vlasova, N. O., Pichuhina, T. S. & Smirnova, P. V. (2010). Otsinka likvidnosti ta platospromozhnosti pidpriemstv rozdribnoi torhivli [Assessment of liquidity and solvency of retail trade enterprises]. monohrafiya [a monograph]. Kharkiv: Khark. derzh. un-t kharchuvannia ta torhivli, 222 p. [in Ukrainian]
19. Davydenko, N. M. (2005). Likvidnist ta platospromozhnist yak pokaznyky efektyvnosti finansovoho menedzhmentu pidpriemstva [Liquidity and solvency as indicators of the efficiency of financial management of the enterprise]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 36–41. [in Ukrainian]
20. Ivaniuta, S. M. & Ivaniuta, P. V. (2005). Metodolohichni pidkhody shchodo poniat «platospromozhnist» ta «likvidnist». [Methodological approaches to the concepts of «solvency» and «liquidity»]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, no. 3, pp. 150–153. [in Ukrainian]
21. Rekova, N. Yu., Pidhora, Ye. O., Rovenska, V. V., Latysheva, O. V., Hitis, T. P., Yerfort, I. Yu., Smyrnova, I. I. & Kasianiuk, S. V. (2021). Ekonomichniy analiz [Economic analysis]. navch. posibnyk [education manual]. Kramatorsk : DDMA. 200 p. [in Ukrainian]
22. Hudz, T. P. (2007). Systema rannoho vyjavlennia ta podolannia finansovoi kryzy pidpriemstva [System of early detection and overcoming of financial enterprise crises]. monohrafiya [a monograph]. Poltava: RVTs PUSKU. 166 p. [in Ukrainian]
23. Vdovenko, L. (2012). Platospromozhnist pidpriemstv: sutnist ta metodyka rozrakhunku pokaznykiv [Solvency of enterprises: essence and method of calculating indicators]. *Ekonomichniy analiz*, no. 10(2), pp. 27–29. [in Ukrainian]
24. Yaremyk, Kh. Ya. (2015). Metodichni pidkhody do otsinky platospromozhnosti pidpriemstva [Methodical approaches to assessing the company's solvency]. *Efektivna ekonomika*, no. 11. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/34.pdf (accessed: 08.06.2023) [in Ukrainian]
25. Tomchuk, O. F. & Tomchuk, V. V. (2018). Rol zvitv pro finansovi rezultaty v informatsiinomu zabezpechenni analizu finansovoho stanu pidpriemstva [The role of profit and loss statement for the information support of the

financial analysis of the enterprise]. *Infrastruktura rynku*, no. 17. Available at: <http://market-infr.od.ua/uk/17-2018> (accessed: 08.06.2023) [in Ukrainian]

26. Tomchuk, O. F. (2019). Zvitnist pro rukh hroshovykh koshtiv yak element informatsiinoho zabezpechennia analizu finansovoho stanu pidpriemstva [Cash flow statement as an element of information support for analysis of financial status of the enterprise]. *Infrastruktura rynku*, no. 28. Available at: <http://market-infr.od.ua/uk/28-2019> (accessed: 08.06.2023) [in Ukrainian]

27. Khalatur, S. M., Brovko, L. I. & Moruha T. O. (2017). Metodolohiia otsinky likvidnosti ta platospromozhnosti silkohospodarskykh pidpriemstv [Methodology for assessing liquidity and solvency of agricultural enterprises]. *Ekonomichna nauka*, no. 12, pp. 56–60. [in Ukrainian]

28. Tiutiunnyk, Yu. M., Dorohan-Pysarenko, L. O. & Tiutiunnyk, S. V. (2020). Finansovyi analiz [Financial analysis]. navch. posibnyk [education manual]. Poltava: Vydavnytstvo PP «Astrai». 434 p. [in Ukrainian]

29. Luchko, M. R., Zhukevych, S. M. & Farion, A. I. (2016). Finansovyi analiz [Financial analysis]. navch. posibnyk [education manual]. Ternopil: TNEU. 304 p. [in Ukrainian]

30. Otenko, I. P., Azarenkov, H. F. & Ivashchenko, H. A. (2015). Finansovyi analiz [Financial analysis]. navch. posibnyk [education manual]. Kharkiv : KhNEU im. S. Kuznetsia. 156 p. [in Ukrainian]

31. Andriienko, V. M. (2010). Metody otsinky platospromozhnosti pidpriemstv [Methods of assessing the solvency of enterprises]. *Modeliuvannia rehionalnoi ekonomiky*, no. 1, pp. 98–105. [in Ukrainian]

32. Dem'ianenko, M. Ya., Hudz, O. Ye. & Stetsiuk, P. A. (2008). Otsinka kredytopromozhnosti ahroformuvan (teorii ta praktyka) [Rating creditworthiness of agricultural formations (theory and practice)]. monohrafiya [a monograph]. Kyiv: «NNTs VAE». 302 p. [in Ukrainian]

33. Metodychni rekomendatsii shchodo vyiavlennia oznak neplatospromozhnosti pidpriemstva ta oznak dii z prykhovuvannia bankrutstva, fiktyvnoho bankrutstva chy dovedennia do bankrutstva: Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy № 14 vid 19.01.2006 r. zi zminamy [Order Ministry of Economy of Ukraine «Methodological recommendations for identifying signs insolvency of the enterprise and signs of actions to conceal bankruptcy, fictitious bankruptcy or bringing it to bankruptcy»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>